

Täysistunto

Tiistai 7.2.2023 klo 13.59—17.53

4. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi avioliittolain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi

Hallituksen esitys HE 172/2021 vp

Lakialoite LA 39/2019 vp

Valiokunnan mietintö LaVM 26/2022 vp

Ensimmäinen käsittely

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Ensimmäiseen käsittelyyn esitellään päiväjärjestyksen 4. asia. Käsittelyn pohjana on lakivaliokunnan mietintö LaVM 26/2022 vp. Nyt päätetään lakiehdotusten sisällöstä. — Valiokunnan puheenjohtaja, edustaja Meri, olkaa hyvä.

Keskustelu

15.47 **Leena Meri ps** (esittelypuheenvuoro): Kiitos, arvoisa puhemies! Esittelen siis valiokunnan mietintöä tästä niin sanotusta pakolla solmitun avioliiton kumoamisesta ja siihen liittyvistä laeista.

Tässä esityksessä ehdotetaan, että avioliittolakiin lisätään säännökset pakottamalla solmitun avioliiton purkamisesta kumoamalla. Lisäksi ehdotetaan muutettavaksi avioliittolain ulkomailla solmitun avioliiton tunnustamista koskevia kansainvälisen yksityisoikeuden säännöksiä. Tämän esityksen tavoitteena on torjua pakottamalla ja alaikäisenä solmituja avioliittoja sekä parantaa tällaisen avioliiton solmineiden, haavoittuvassa asemassa olevien henkilöiden asemaa.

Lakivaliokunta kannattaa esityksen tavoitteita sekä puoltaa esitykseen sisältyvien lakiehdotusten hyväksymistä yhteensovitustarpeista johtuvin muutosehdotuksin. Valiokunta toteaa pakolla solmitun avioliiton kumoamisesta seuraavaa: ”Ehdotetun sääntelyn mukaan tuomioistuimen on hakemuksesta kumottava avioliitto, jos avioliitto on solmittu pakottamalla. Kumoamisen oikeusvaikutukset ovat samat kuin avioerossa. Väestötietojärjestelmään merkitään kuitenkin se siviilisäätö, joka puolisoilla oli kumotun avioliiton solmimishetkellä.”

Valiokunnan asiantuntijakuulemisissa näkemykset ehdotetusta avioliiton kumoamisesta koskevasta sääntelystä jakaantuivat. Osa asiantuntijoista kannattaa ehdotettua sääntelyä tässä esityksessä esitetyllä tavalla, mutta joidenkin mielestä ehdotetun avioliiton kumoamisen ohella avioliittolain pitäisi sisältää myös mahdollisuus avioliiton mitätöintiin, jolloin avioliittoon pakotettu voisi tapauskohtaisesti valita, mikä päättämismenettely on hänen etunsa ja mahdollisten yhteisten lasten edun mukaista. Osa asiantuntijoista sen sijaan suhtautuu ehdotettuun uuteen menettelyyn varauksellisesti pitäen sitä ongelmallisena perhelainsäädännön periaatteiden kannalta.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 163/2022 vp

Hallituksen esityksen valmistelussa on arvioitu erilaisia vaihtoehtoja, kuten pakottamalla solmitun avioliiton purkamista myöntämällä avioero ilman harkinta-aikaa sekä avioliiton mitättömäksi julistamista, mutta valmistelussa on päädytty ehdottamaan uutta kumoamismenettelyä. Lakivaliokunta puoltaa pakolla solmitun avioliiton kumoamisesta säätämistä. Valiokunta pitää sitä perustelluimpana vaihtoehtona avioliittoon pakotetun ja hänen mahdollisten lasten suojan kannalta. Avioliiton kumoamisen oikeusvaikutukset vastaavat avioeron oikeusvaikutuksia, joten ne ovat selkeitä ja ennakoitavia.

Kuten valiokunnan mietinnöstä ilmenee, vaihtoehto pakkoavioliiton mitättömyydestä merkitsee sitä, että puoliso ja mahdolliset lapset menettäisivät kaikki avioliittoon perustuvat oikeudet avioliittoon liittyvien oikeusvaikutusten lakatessa taannehtivasti. Tällä voisi olla kohtuuttomia vaikutuksia puolison ja mahdollisten lasten asemaan. Jotta pakkoavioliiton mitättömäksi julistaminen ei merkitsisi tällaisia heikennyksiä, mitätöinnin oikeusvaikutuksista tulisi monilta osin säätää erikseen. Näin tulisi tehdä myös siinä tapauksessa, että mitätöinti mahdollistettaisiin pakolla solmitun avioliiton kumoamisen lisäksi. Niin ikään tulisi säätää erityisiä säännöksiä menettelystä ja eri purkamismenettelyjen välisistä suhteista. Tämä merkitsisi merkittävästi monimutkaisempaa sääntelyä pakkoavioliittojen purkamisesta kuin nyt ehdotettu sääntely.

Valiokunta on siten päätenyt kannattamaan pakkoavioliiton kumoamismahdollisuudesta säätämistä, sillä on periaatteellisesti ja ennaltaehkäisyn kannalta tärkeää, että lainsäädännössä tunnustetaan pakkoavioliitto ilmiönä ja annetaan selkeä viesti siitä, etteivät pakkoavioliitot ole hyväksyttäviä. Lisäksi sääntelyllä voi olla yksittäisissä tapauksissa konkreettista merkitystä ja tarvetta pakkoavioliitosta irtautumiseksi, jolloin se voi yhtenä myönteisenä toimenä muiden keinojen joukossa auttaa avioliittoon pakotettuja henkilöitä.

Avioliiton kumoamissääntelyn toimivuutta ja vaikutuksia tulee jatkossa kuitenkin seurata ja tarvittaessa arvioida sääntelyn tarkistustarpeita sekä mahdollisia lisätoimia pakkoavioliiton uhrien auttamiseksi ja suojelemiseksi. Seurata tulee muun muassa avioliittolain sovittelusäännösten toimivuutta ja riittävyyttä. Lisäksi, jos avioliiton kumoaminen osoittautuisi riittämättömäksi keinoksi pakkoavioliiton uhrien auttamiseksi, valiokunnan mielestä on mahdollista arvioida, tulisiko pakkoavioliitosta irtautumisen vaihtoehtona olla myös mitätöinti. Valiokunta ehdottaa asiasta lausuman hyväksymistä, mikä ilmenee mietinnöstä.

Valiokunta korostaa mietinnössään myös muita toimia pakolla solmittujen avioliittojen torjumiseksi ja uhrien auttamiseksi. Lisäksi valiokunta kiinnittää huomiota niin kutsutun uskonnollisen avioliiton solmineiden henkilöiden aseman parantamiseen, sillä ehdotettua sääntelyä tai mitään muutakaan avioliiton purkamista koskevaa sääntelyä ei voida soveltaa tällaiseen avioliittoon. Tämä johtuu siitä, että avioliiton purkaminen avioliittolain nojalla edellyttää oikeudellisesti pätevää avioliittoa eikä uskonnollinen avioliitto ole tällainen liitto.

Avioliittoon pakottamisen rangaistavuudesta todetaan: ”Hallituksen esitykseen ei sisälly avioliittoon pakottamisen rangaistavuutta koskevia ehdotuksia, mutta hallitusohjelmaan sisältyy kirjaus, jonka mukaan pakkoavioliiton kriminalisointia selvitetään.” Oikeusministeriössä on kirjauksen mukaisesti valmisteltu arviomuistio, ja valiokunnan saaman selvityksen mukaan tarkoitus on ollut, että syksyn 22 aikana työryhmä aloittaa pohtimaan avioliittoon pakottamista koskevaa rangaistussääntelyä. Työryhmän asettaminen on kuitenkin viivästynyt. Lakivaliokunta kiirehtii työryhmän asettamista pohtimaan asiaa ja pitää tärkeänä, että sen perusteella ryhdytään tarvittaviin toimenpiteisiin avioliittoon pakottamisen

Pöytäkirjan asiakohta PTK 163/2022 vp

rangaistavuuden selkeyttämiseksi rikoslaissa. Valiokunta ehdottaa tästä myös lausumaa, lausumaehdotus 2:ta, joka ilmenee mietinnön liitteistä.

Tässä yhteydessä säädellään myös ulkomailla alaikäisenä solmitun avioliiton tunnustamista. Avioliittolakia muutettiin vuonna 2019 siten, että avioliiton voi solmia vain 18 vuotta täyttänyt henkilö. Ulkomailla pätevästi solmittu avioliitto on nykyisin lähtökohtaisesti pätevä myös Suomessa, mutta se voidaan jättää tunnustamatta, jos sen pitäminen pätevänä johtaisi Suomen oikeusjärjestelmän perusteiden vastaiseen lopputulokseen — niin sanottu ordre public -periaate. Tämä koskee myös ulkomailla alaikäisenä solmittuja avioliittoja. Hallituksen esityksessä ehdotetaan avioliittolakiin uutta pykälää, jonka mukaan ulkomailla pätevästi solmittua avioliittoa ei kuitenkaan pidetä pätevänä, ellei siihen ole erityisiä syitä, jos avioliittoa solmittaessa ainakin toinen osapuoli oli alle 18 ja toisella oli asuinpaikka Suomessa. Uuden säännöksen tarkoituksena on ehkäistä tilanteita, joissa Suomessa asuva henkilö solmii alaikäisavioliiton ulkomailla kiertäen Suomen ikärajasääntelyä.

Valiokunnan asiantuntijakuulemisissa näkemykset myös tästä ehdotuksesta hajaantuivat. Osa asiantuntijoista on kannattanut ehdotettua muutosta, mutta on myös katsottu, että se tulisi laajentaa koskemaan asuinpaikasta riippumatta kaikkia ulkomailla solmittuja avioliittoja. Jotkut puolestaan ovat katsoneet, ettei ulkomailla alaikäisenä solmittuja avioliittoja tulisi tunnustaa koskaan. Toisaalta osa asiantuntijoista on pitänyt ehdotettua muutosta ongelmallisena kannattaen nykyisen sääntelyn säilyttämistä.

Lakivaliokunta pitää ehdotetun sääntelyn tavoitteita kannatettavina ja katsoo, että muutosta voidaan pitää johdonmukaisena jatkona avioliiton solmimisen ikärajaa koskeville avioliittolain muutoksille.

Tätäkin sääntelyä on tärkeää seurata ja jatkossa tarvittaessa arvioida laajemman muutoksen tarvetta ulkomailla alaikäisenä solmitun avioliiton tunnustamista koskevaan lainsäädäntöön. Tältä osin valiokunta viittaa muiden Pohjoismaiden ratkaisuihin. Lähtökohtana näissä maissa, joissa on erilaista sääntelyä, on avioliiton tunnustamatta jättäminen, jollei laissa erikseen mainittuja perusteita tunnustamiselle ole olemassa. Valiokunta ehdottaa myös tästä lausuman hyväksymistä — mietinnössä ilmenevä valiokunnan lausumaehdotus 3.

Valiokunnan päätösehdotus on, että eduskunta hyväksyy muuttamattomana esitykseen sisältyvän 2. lakiehdotuksen ja muutettuina 1. ja 3. lakiehdotuksen sekä hylkää lakialoitteen ja hyväksyy kolme lausumaa, jotka ilmenevät siis mietinnöstä. Ja valiokunnan mietintöön sisältyy yksi vastalause. — Kiitos.

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Kiitoksia, valiokunnan puheenjohtaja, edustaja Meri. — Ja nyt edustaja Keto-Huovinen.

15.56 Pihla Keto-Huovinen kok: Arvoisa puhemies! Avioliittoon pakottaminen rikkoo Suomen ratifioimia kansainvälisiä sopimuksia ja Suomen perustuslakia. Silti pakkoavioliitot ovat todellisuutta osalle Suomessa elävistä ihmisistä. On tärkeää, ettei oikeusjärjestelmämme hyväksy pakottamalla solmittuja avioliittoja — avioliittoja, jotka on solmittu vastoin toisen osapuolen tahtoa.

Hallituksen esityksen tavoitteena on torjua pakottamalla ja alaikäisenä solmittuja avioliittoja sekä parantaa tällaisen avioliiton solmineiden, haavoittuvassa asemassa olevien henkilöiden asemaa. Esityksessä ehdotetaan, että avioliittolakiin lisätään säännökset avioliiton kumoamisesta. Kokoomus pitää näitä sanottuja tavoitteita erittäin tärkeinä ja paina-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 163/2022 vp

vina. Katsomme kuitenkin, etteivät esityksen keinot ole kaikilta osin riittävät tavoitteiden saavuttamiseksi. Marinin hallitusohjelmaan sisältyy kirjaus pakkoavioliittojen mitätöinnin mahdollistamisesta osana turvallisen oikeusvaltion kehittämistä ja rikosuhrien aseman parantamista, eikä tämä kirjaus toteudu nyt. Olemmekin kokoomuksessa sitä mieltä, että pakkoavioliiton mitätöinti tulisi jatkossa mahdollistaa kumoamisen rinnalla, jotta avioliittoon pakotettu voi tapauskohtaisesti valita, mikä päättämismenettely on hänen etunsa ja mahdollisten yhteisten lasten edun mukaista.

Arvoisa puhemies! Avioliiton purkaminen kumoamalla ei turvaa tyttöjen ja naisten oikeuksia riittävällä tavalla. Kumoamisen oikeusvaikutukset ovat samat kuin avioerossa ainoastaan sillä erotuksella, että siviilisääty palautuu väestörekisteritiedoissa samaksi kuin ennen pakkoavioliittoa. Mitätöinti puolestaan tarkoittaisi, ettei avioliittoa koskaan ollut oikeudellisesti olemassa. Ne oikeudet ja velvollisuudet, jotka puolisoille syntyvät avioliittoon vihkimisen myötä, katoaisivat. Käytännössä kumoaminen voi olla parempi vaihtoehto silloin, kun pariskunta on ollut pitkään yhdessä, heillä on lapsia, liitossa ei ole väkivaltaa eikä uhri ole puolisoa varakkaampi. Mitätöinti taas voi olla parempi vaihtoehto silloin, kun liitto on lapseton, sekä tapauksissa, joissa uhri on varakkaampi, liitto on solmittu taloudellisen hyväksikäytön vuoksi ja siinä on väkivaltaa.

Tarve mahdollistaa pakkoavioliiton mitätöinti nousi esille myös lakivaliokunnan kuulemien asiantuntijoiden lausunnoissa. Ihmisoikeusliiton, Naisjärjestöjen Keskusliiton, Monika-Naiset liitto ry:n, Väestöliiton, Amnesty Internationalin ja professori Niemen mukaan avioliittolakiin tulisi kirjata kumoamisen lisäksi myös mahdollisuus mitätöintiin, jotta erilaisissa tilanteissa ja erityisesti kaikkein haavoittuvimmissa tilanteissa olevien uhrien oikeusturva toteutuisi. Myös yhdenvertaisuusvaltuutettu piti tärkeänä tarvittaessa arvioida sitä, tuleeko pakkoavioliiton uhrien suojaa täydentää mahdollisuudella avioliiton mitätöintiin kumoamisen lisäksi.

Arvoisa puhemies! Avioliittoon pakotetulla tulee olla mahdollisuus valita avioeron, avioliiton kumoamisen ja avioliiton mitätöinnin välillä sen mukaan, mikä turvaa parhaalla tavalla hänen elämäntilanteensa ja lasten aseman. Näin taataan parhaalla mahdollisella tavalla uhrin oikeusturva. Avioliitolla on paitsi merkittäviä oikeudellisia ja taloudellisia vaikutuksia myös merkittäviä vaikutuksia lasten asemaan.

Näistä syistä ehdotan valiokunnan lausumaehdotusten lisäksi kokoomuksen vastalauseeseen sisältyvää lausumaa eduskunnan hyväksyttäväksi. Lausuma velvoittaa hallitusta ryhtymään viipymättä tarvittaviin toimenpiteisiin, jotta pakkoavioliiton kumoamiselle vaihtoehtoisena menettelynä mahdollistetaan myös pakkoavioliiton mitätöinti. — Kiitos.

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Kiitoksia. — Edustaja Honkasalo, olkaa hyvä.

16.00 Veronika Honkasalo vas: Kiitos, puheenjohtaja! Tämä lakimuutos on tärkeä viesti siitä, että oikeusjärjestyksemme ei hyväksy pakottamalla solmittua avioliittoa. Lakimuutos mahdollistaa sen, että pakottamalla sovittu avioliitto voidaan purkaa kumoamalla.

Tätä ilmiötä tarkasteltaessa on hyvä huomioida, että myös vapaaehtoisesti solmittu avioliitto voi muuttua pakkoavioliitoksi avioliiton aikana, jos esimerkiksi avioliittoon sisältyy lähisuhdeväkivaltaa ja taloudellista väkivaltaa, jolloin puolisoilla ei ole mitään keinoja päästä avioliitosta eroon. Tätä ilmiötä käsitelimme myös eduskunnan ihmisoikeusverkos-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 163/2022 vp

tossa keväällä 2021, ja silloin vetosimme myös oikeusministeriin, että mitätöintiä olisi vielä mietitty, kun lainvalmistelua tehtiin.

Nyt joka tapauksessa on päädytty siihen, että mennään tämän kumoamisen mukaan, ja mitätöintiä ei otettu mukaan sen takia, että vaikutukset lapsiin ja perheenjäseniin on haluttu varmistaa, mutta pidän itse tosi tärkeänä sitä, että työ ei lopu tähän vaan jatkovalmistelua jatketaan ja todella tarkkaan arvioidaan, millä tavalla mitätöinti voitaisiin säätää niin, että samalla puolison ja mahdollisten lasten oikeudet säilyisivät eikä heidän asemansa heikkenisi. Tämä oli käsittääkseni keskeinen syy siihen, että mentiin nyt tämän esityksen mukaan.

Siis laki on oikeasuuntainen mutta osin riittämätön. Toisaalta avioliiton kumoamisen myötä toiselle osapuolelle jää mahdollisuus saada tietoa lapsen ja tämän kautta myös uhrin asumispaikasta sekä mahdollisuus osallistua lasta koskeviin päätöksiin ja saada taloudellista hyötyä uhrin omaisuudesta. Mietinnön lausuma edellyttää, että hallitus seuraa kumoamista koskevan sääntelyn toimivuutta, mikä voi tarkoittaa tulevaisuudessa myös mitätöintimahdollisuuden säätämistä, ja pidän tätä itse todella tärkeänä.

Vasemmistoliiton näkökulmasta on tärkeää, että huolellinen lainsäädäntötyö vaatii mitätöinnin osalta lisätarkastelua, jotta lasten oikeudet voidaan vastaisuudessa todella turvata aukottomasti erilaisissa tilanteissa. Lainsäädännön lisäksi tarvitsemme myös riittävää resursointia viranomaistahojen koulutukseen sekä matalan kynnyksen palveluihin, jotta pakkoavioliiton uhrien sekä lasten turvallisuus ja hyvinvointi voidaan taata avioliiton kumoamisen jälkeen.

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Edustaja Hyrkkö, olkaa hyvä.

16.03 Saara Hyrkkö vihr: Arvoisa puhemies! Avioliittoon pakottaminen on räikeä ihmisoikeusloukkaus. Ilmiö kytkeytyy myös ihmiskauppaan sekä kunniaan liittyvään väkivaltaan ja alistamiseen. Pääasiallisesti uhrit ovat tyttöjä ja naisia, jotka avioliittoon pakottamisen lisäksi voivat kokea väkivaltaa, alistamista, uhkailua ja muuta erittäin vakavaa hyväksikäyttöä. Ilmiö on todella moninainen, ja tilanteet ovat vaihtelevia. Onkin tärkeää, että Suomessa viranomaisilla on tietoa ja ymmärrystä tästä aiheesta ja kyky puuttua ja auttaa uhreja, kun näitä tilanteita kohdataan ja niitä tulee esiin.

Arvoisa puhemies! Tällä lailla todella mahdollistetaan pakkoavioliiton purkaminen kumoamalla. On tärkeää, että pakkoavioliiton uhreilla on mahdollisuus irtautua pakkoavioliitosta muutenkin kuin avioeron kautta. Kumoamisen myötä avioliittoon pakotetun siviilisäätö palautuu pakkoavioliittoa edeltävään tilaan. Tämä kumoamismahdollisuus ei poista pakkoavioliittoja, mutta se on tärkeä tapa osoittaa lainsäädännöllä, että pakkoavioliittoja ei hyväksytä ja että niitä ei rinnasteta niin sanotusti tavallisiin avioliittoihin.

Vihreät yhtyvät niiden asiantuntijoiden kantaan, jotka ovat ehdottaneet, että uhreilla olisi mahdollisuus valita eron ja kumoamisen lisäksi myös mitätöinti keinona irtautua pakkoavioliitosta. Hallituksen ja valiokunnan tavoin pidämme kuitenkin ensisijaisena sitä, että tämä laki nyt etenee sujuvasti. Mikäli nykyiset keinot osoittautuvat riittämättömiksi, myös tätä mitätöintivaihtoehtoa on syytä uudelleen tarkastella ja tutkia, vaikka se olisikin juridisesti mutkikasta toteuttaa, mikä kävi selväksi valiokunnan kuulemisten aikana, että näin olisi, ja lasten oikeuksien ja lasten edun toteutuminen täytyy siinä hyvin tarkkaan punnita, mutta pidämme tärkeänä, että tätäkin selvitystyötä jatketaan.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 163/2022 vp

Olisin toivonut, että valiokunta olisi löytänyt yksimielisyyden tästä asiasta, mutta ymmärrän, että kokoomus on tehnyt ratkaisun, että haluaa jättää tästä asiasta vastalauseen. Hallituspuolueena emme tietenkään siihen valiokunnassa yhtyneet, vaan halusimme varmistaa, että tämä laki etenee, mutta tulevilla hallituskausilla tulemme ehdottomasti pitää myös tätä mitätöintivaihtoehtoa esillä ja seuraamaan tilannetta hyvin tarkasti. Samoin pakkoavioliittojen kriminalisointiin tulisi edetä nopeasti.

Arvoisa puhemies! Vielä lopuksi: Erityisen tärkeää tätä lakia sovellettaessa on huolehtia, että pakkoavioliiton uhreja ja mahdollisia tilanteeseen liittyviä lapsia pystytään tehokkaasti suojelemaan väkivallalta, turvattomuudelta ja hyväksikäytöltä myös pakkoavioliiton kumoamisen jälkeen. Esimerkiksi ei ole oikeudenmukaista, jos hyväksikäyttäjääosa-puoli pääsee hyötymään taloudellisesti pakotetun avioliiton tilanteesta, jossa uhri olisi tätä hyväksikäyttäjää varakkaampi. Toivon, että lain soveltajat tätä tarkasti noudattavat ja seuraavat.

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Edustaja Sjöblom, olkaa hyvä.

16.07 Ruut Sjöblom kok: Arvoisa puhemies! Avioliittoon pakottaminen on vakava ihmisoikeusloukkaus. Meidän on kaikin tavoin suojeltava haavoittuvassa asemassa olevia ihmisiä, torjuttava perheväkivaltaa ja ihmiskauppaa ja huolehdittava, että jokainen saa ihmisarvoisen elämän, jossa toteutuvat yksilön oikeudet ja yksilön vapaus. Tämä lakiesitys menee hyvään suuntaan. On erittäin tärkeää, että pakkoavioliitto ilmiönä tunnustetaan ja samalla annamme yhteiskuntana viestin siitä, ettemme hyväksy sitä. Toivottavasti tämä myös antaa voimaa ja apua pakkoavioliitosta irtautumiseen.

Olisi tärkeää saada pakkoavioliitot myös kriminalisoitua. Tällä hetkellä avioliittoon pakottaminen on rangaistavaa ihmiskauppana ja pakottamista koskevien rikoslain säännösten nojalla, mutta olisi hyvä, että se tunnustettaisiin myös omana rikollisuuden muotonaan. Tämä toivottavasti selvitetään pian.

Toivon myös, että pakkoavioliiton uhrit saavat apua ja suojaa pakkoavioliiton kumoamisen loppuun saattamiseksi ja tarvittaessa myös sen jälkeen.

Kuten todettu, kannatamme pakkoavioliiton kumoamismahdollisuuden säätämistä, mutta myös mitätöinnin pitäisi olla mahdollinen. Mitätöinti tarkoittaa, että avioliittoa ei koskaan ole ollut, ja näin ollen myöskään niitä oikeuksia ja velvollisuuksia ei ole, jotka syntyvät avioliiton myötä. Olisi hyvä, että avioliittoon pakotettu voisi valita tilanteensa mukaan oikean vaihtoehdon, ja näin hän saisi niin oikeudenmukaisen lopputuloksen kuin tuossa tilanteessa on mahdollista. Joten kannatan edustaja Keto-Huovisen esitystä.

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Edustaja Hopsu, olkaa hyvä.

16.08 Inka Hopsu vihr: Arvoisa puhemies! Tässä hallituksen esityksessä käsitellään avioliittolain säännöksiä, joilla mahdollistetaan pakottamalla solmitun avioliiton purkaminen kumoamalla. Kirjaus on tärkeä turvallisen oikeusvaltion kehittämiseksi ja uhrien oikeuksien toteutumisen turvaamiseksi. Pakkoavioliitto on vakava ihmisoikeusrikkomus ja yksi varsinkin tyttöihin ja naisiin kohdistuvan väkivallan muodoista. Pakkoavioliitossa uhri on puolison tai perheen painostamana ollut tosiasiallisesti pakotettu avioliiton solmimiseen. Pelko väkivallasta tai yhteisöstä ulos sulkemisesta ja lapsista erottamisesta voi es-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 163/2022 vp

tää avioeron hakemisen myös tapauksessa, jossa avioliitto on solmittu yhteisymmärryksessä.

Pakkoavioliittoja tehdään niin Suomessa kuin maailmalla. Suomessa tehdyt avioliitot syntyvät esimerkiksi niin, että ulkomailta muuttavan pariskunnan toinen osapuoli on pakotettu naimisiin tai Suomessa oleva tyttö lähetetään ulkomaille ja solmitaan liitto hänelle tuntemattoman miehen kanssa. Ihmisoikeusliiton mukaan avioliittoon pakottamista voi esiintyä myös muun muassa meidän herätysliikkeissämme ja esimerkiksi romaniyhteisöissä.

Arvoisa puhemies! Naisiin kohdistuvan ja perheväkivallan vastaisen Istanbulin sopimuksen toimeenpanoa valvova GREVIO on huomauttanut Suomelle, että ihmiskauppa rikosnimikkeenä ei kata kaikkia pakkoavioliiton muotoja, ja kehottanut Suomea voimakkaasti erilliskriminalisoimaan pakkoavioliitot.

Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmän mukaan pakkoavioliiton uhriksi joutuneet ovat aiempaa näkyvämpi osa järjestelmän piiriin otetuista. Vuonna 2020 pakkoavioliittoon joutuneita arvioitiin olleen heistä 45 henkilöä. Näistä noin puolessa tapauksista oli kytköksiä Suomeen. Tämä on selkeä osoitus siitä, että nyky-lainsäädäntömme ei riitä takamaan pakkoavioliiton uhrien oikeusturvaa ja muutos lainsäädäntöön, jota tässä tehdään, on erittäin tarpeellinen. Nykyinen ihmiskauppaa koskeva lainsäädäntö ei yksinkertaisesti kata tai tunnista kaikkia avioliittoon pakottamisen muotoja, prosesseja ja tilanteita. Avioliittoon pakottaminen on jo kriminalisoitu erikseen useissa EU- ja Pohjoismaissa ja toivottavasti jatkossa myös meillä.

Arvoisa puhemies! Pakkoavioliiton määritelmän tulisi kattaa myös tilanteet, joissa alun perin vapaaehtoisesti solmitusta liitosta ei pääse pois. Alkujaan vapaaehtoisesti solmittu liitto muuttuu pakkoavioliitoksi, kun siitä irtautuminen tehdään mahdottomaksi. Lisäksi on mahdollista, että uhri kokee suostuneensa liittoon, vaikka hänen valinnanmahdollisuutensa on rajoitettu voimakkaasti.

Pakkoavioliiton uhrien tuki tulee myös turvata.

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Edustaja Myllykoski, olkaa hyvä.

16.11 Jari Myllykoski vas: Arvoisa herra puhemies! Juuri näin kuin tässä on käytetty puheenvuoroja. Olen ehdottomasti myös tukemassa sitä näkemystä, että voitaisiin vielä pidemmälle mennä.

Mutta haluan yhden asian tässä miessukupuolisena henkilönä tuoda esille: Eivät vain pelkästään tyttöihin tai naisiin kohdistuvaa ole pakkoavioliitot. Kyllä tätä samaa on myös meissä miehissä ja pojissa. Emme ole siis käsittelemässä pelkästään yhden sukupuolen pakottamista avioliittoon, vaan tätä on tehty meillä varmasti, perinteisesti tässäkin maassa jo kautta historian ollaan tehty erilaisia sopimuksia, jotka menevät naimisiin ja keitä avioliittoon vihitään. Siinä mielessä toivoisin, että keskusteluissa myös huomioitaisiin se toinenkin sukupuoli, joka ei ole tästä rasitteesta sinällään vapaa.

Mutta pidän tätä oikeana askeleena siihen suuntaan ja ehdottomasti toivon, että seuraavat eduskunnat myös mitätöinnin puolelle voisivat tulla, terhakkaasti olla sitä mieltä.

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Edustaja Hopsu, olkaa hyvä.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 163/2022 vp

16.13 **Inka Hopsu vihr:** Arvoisa puhemies! Erinomainen lisäys edustaja Myllykoskelta siitä, että tämä voi koskea kumpaa sukupuolta tahansa.

Pakkoavioliiton uhrien tuesta olin sanomassa. Heille on taattava riittävä, saavutettava ja maksuton oikeudellinen neuvonta sekä tietoa muista tukipalveluista. Heille tulee tarvittaessa tarjota suojelua, sillä uhreihin kohdistuu aito henkeen ja terveyteen kohdistuva rikoksen uhka. Pakkoavioliiton uhrin mahdollisuuden esimerkiksi oleskelulupaan ei saa antaa huonontua rikosilmoituksen tekemisen vuoksi. Jotta jatkossa voisimme entistä paremmin turvata pakkoavioliiton uhrien ihmisoikeuksien toteutumista, avioliittoon pakottaminen tulisi kriminalisoida. Lisäksi tarvitaan tehokasta ehkäisevää työtä, tiedottamista ja helposti saavutettavia ja riittävän kattavia tukipalveluja avioliittoon pakotetuille.

Toivon, kuten täällä salissa tuntuu moni muukin toivovan, että kokoomuksen ja monien lausujienkin esittämä avioliiton mitätöinti olisi myös jatkossa lainsäädännöllä mahdollistettu. Tämän lain saaminen eteenpäin on tärkeä askel, ja siksi tukeni myös sille.

Yleiskeskustelu päättyi.

Eduskunta hyväksyi hallituksen esitykseen HE 172/2021 vp sisältyvien 1.—3. lakiehdotuksen sisällön mietinnön mukaisena. Eduskunta yhtyi valiokunnan ehdotukseen lakialoitteeseen LA 39/2019 vp sisältyvien lakiehdotusten hylkäämisestä. Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely päättyi.